

Warszawa, dnia 5 września 2008 r.

RPO-595480-VII-1106/08/WJ/KMP

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPŁ.	2008 -09- 05
ZAL.	NR. 177/135.2

Informacja

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Malborku

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 7-8 sierpnia 2008 r. do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Malborku, przy ul. Jagiellońskiej 94 (zwanego dalej Ośrodkiem) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich: Ewa Dawidziuk – pełniąca obowiązki Zastępcy Dyrektora Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego, Wojciech Jodko – główny specjalista, Przemysław Kazimirski – specjalista oraz Agnieszka Żygas – referent prawny (prawnicy). W wizytacji wziął również udział pracownik Zespołu Terenowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Gdańsku Ziemowit Ziółkowski – referent prawny.

Przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, realizując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, sprawdzili na miejscu sposób traktowania dzieci (skierowanych do Ośrodka zgodnie z procedurą określoną przepisami oświatowymi), dokonując oceny pod kątem ich ochrony przed torturami oraz okrutnym, nie-ludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Ośrodka, o specyfice tego rodzaju placówki, jej podstawowych problemach i perspektywach rozwoju, udzielonych przez Adama Wilczyńskiego, Dyrektora Ośrodka;
- dokonując oglądu terenu i obiektu Ośrodka, obejrzeli większość pomieszczeń internatu, szkoły, a także łaźni, sanitariatów, pomieszczeń przeznaczonych na

spotkania z rodzicami, do zajęć tematycznych (stosownie do zainteresowań wychowanków), kulturalno-oświatowych, auli wielofunkcyjnej, gabinetów psychologa, pedagoga,

- dokonali oglądu miejsc zainstalowania i zasięgu kamer monitorujących tak budynek z zewnątrz jak i wewnętrzne ciągi komunikacyjne, w tym korytarze grup wychowawczych;
- przeprowadzili w czasie wizytacji rozmowy z pracownikami przebywającymi wówczas w Ośrodku;
- dokonali na miejscu analizy wybranej, następującej dokumentacji: a) „arkusz spostrzeżeń” o wychowanku Ośrodka, w którym odnotowywana jest bieżąca informacja o zachowaniu wychowanka, indywidualny plan pracy oraz zalecenia do tego planu, b) „karta przyjęcia wychowanka” zawierająca informację o zapoznaniu z prawami, obowiązkami i zasadami bezpieczeństwa Ośrodka oraz zasady zgłaszania się do pielęgniarki, c) „karta zdarzenia”, które miało miejsce w dniu 1 stycznia 2008 r. i dotyczyło zatrucia gazem do zapalniczek, d) arkusz badania poczucia bezpieczeństwa wychowanka;
- przeprowadzili rozmowy z wszystkimi obecnymi w tym czasie dziećmi, czyli z sześcioma wychowankami.

W oparciu o powyższe czynności pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich dokonali wstępnych ustaleń, o których poinformowali dyrektora, zastępcę dyrektora oraz obecnych w czasie wizytacji pracowników pedagogicznych, w tym psychologa, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano:

- **statut** Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Malborku obowiązujący od dnia 29 sierpnia 2005 roku wraz z aneksami przyjętymi uchwałą numer 7/04/2008 oraz numer 5/06/2008 Rady Pedagogicznej i zatwierdzonymi przez Starostę Powiatu Malborskiego (podstawowy dokument funkcjonowania Ośrodka) wraz z „regulaminem stopni uspołecznienia” - pod kątem jego zgodności z obowiązującymi normami prawa;
- **protokół** z posiedzenia stałego zespołu ds. okresowej oceny sytuacji poszczególnego wychowanka przynależącego do grupy V i klasy I a (posie-

dzenie odbyło się w dniu 16 maja 2008 r. – przedmiotem analizy i omówienia były zachowania i postęp wychowawczo-edukacyjny 14 wychowanków);

- „**Podsumowanie nadzoru** pedagogicznego sprawowanego nad Młodzieżowym Ośrodkiem Wychowawczym w Malborku” z dnia 21 grudnia 2007 r. z wizytacji przeprowadzonej w Ośrodku w okresie od 30 listopada do 21 grudnia 2007 r. przez Kuratorium Oświaty w Gdańsku;
- **sprawozdania** z kontroli przeprowadzonej przez **sędziego** sądu rejonowego sprawującego nadzór nad Ośrodkiem za II półrocze 2007 r. oraz za I półrocze 2008 r.;
- **protokół** kontroli sprawdzającej z dnia 28 marca 2008 r. oraz **protokół kontroli sanitarnej** z dnia 13 czerwca 2008 r., sporządzonych przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Malborku;
- **wystąpienie pokontrolne** z finansowej kontroli detekcyjno-prewencyjnej z dnia 4 stycznia 2008 r. Starostwa Powiatowego w Malborku;
- **protokół z finansowej kontroli** problemowej za okres od 1 stycznia do 31 maja 2008 r., sporządzony przez Starostwo Powiatowe w Malborku;
- **protokół** numer 4/2008 z posiedzenia Rady Pedagogicznej MOW w Malborku w dniu 18 czerwca 2008 r. oraz
- **indywidualną skargę** rodzica z dnia 1 czerwca 2008 r. na dyrekcję Ośrodka, załatwioną zgodnie z właściwością przez Kuratorium Oświaty w Gdańsku.

2. Charakterystyka Ośrodka.

Ośrodek w Malborku jest funkcjonującą całodobowo placówką resocjalizacyjno-wychowawczą zapewniającą wychowankom opiekę, wychowanie, rozwój, kształcenie, terapię oraz różnorodną pomoc, w tym psychologiczną. Organem prowadzącym jest Starostwo Powiatowe w Malborku. Ośrodek jest czynny cały rok. Oznacza to, że funkcjonuje on jako jednostka nieferyjna, bez przerw wakacyjnych i świątecznych. W różnych okresach roku w zależności od liczby skierowanych, skreślonych z określonych powodów lub zwolnionych do środowiska ro-

dzinnego, przebywa w nim od około 80 do 104 wychowanków. Realizacją skierowań do Ośrodka zajmuje się Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej w Warszawie.

Placówka przeznaczona jest dla dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie, bez deficytów intelektualnych, wobec których sąd rodzinny zastosował środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Osoby skierowane do takiego ośrodka wymagają stosowania specyficznych metod pracy wychowawczej, edukacyjnej i terapeutycznej.

Ośrodek dysponuje wystarczającą powierzchnią i wystarczającą liczbą pomieszczeń dla tej liczby oraz takiej grupy wiekowej młodych osób. Do ich dyspozycji pozostaje estetycznie zagospodarowany teren wokół obiektu.

W roku szkolnym 2007/2008 Ośrodek dysponował 104 miejscami. W ciągu roku funkcjonowało 8 grup wychowawczych, 8 oddziałów szkolnych oraz grupa usamodzielnienia, w której wychowankowie byli przygotowywani do powrotu do swojego naturalnego środowiska. Kryterium przydziału do grup wychowawczych stanowił poziom edukacyjny. W czasie wizytacji, w ewidencji Ośrodka widniało – 84 wychowanków, a obecnych było 6. Pozostałych 78 przebywało na urloпах. Dwóch spośród obecnych w Ośrodku chłopców spędzało pod opieką wychowawcy czas na łowieniu ryb.

W Ośrodku funkcjonują – aula wielofunkcyjna z nowoczesnym sprzętem i wyposażeniem oraz pracownie, w których wychowankowie mają możliwości rozwijania zainteresowań i zamiłowań (plastyczna, techniczna, teatralna, komputerowa). Wygląd tych pracowni wskazywał na ich aktywne i systematyczne wykorzystywanie.

Funkcjonujący w Ośrodku Samorząd Wychowanków, umożliwiał kształtowanie wśród podopiecznych poczucie samorządności i odpowiedzialności.

3. Ogląd obiektu i terenu Ośrodka.

Przeprowadzony ogląd obiektu Ośrodka, a w nim pomieszczeń internatu, szkoły, sanitariatów, ambulatorium, łaźni, terenów do rekreacji oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

- a. znaczna część pomieszczeń została odnowiona i przygotowana do funkcjonowania w nowym roku szkolnym. Istnieją natomiast pomieszczenia, gdzie stan ścian i porządku w nich zastanego wymagają poprawy. Zgodnie z racjonalnymi wyjaśnieniami dyrektora, który wskazał na potrzebę kształtowania poczucia odpowiedzialności u wychowanków za mienie, ład i wygląd pokoi, to sami wychowankowie przeprowadzają drobne remonty i malowanie;
- b. sanitariaty i łazienki w grupach wychowawczych posiadają właściwy standard, stwarzają wychowankom poczucie zachowania odosobnienia i intymności. Panuje w nich czystość;
- c. w łaźni, dostępnej dla wszystkich wychowanków, brak jest zasłon gwarantujących swobodną i nieskrępowaną intymność. Podłoga i ściany zostały wyłożone płytkami, jest właściwa wentylacja, nie odczuwa się uciążliwych woni;
- d. ambulatorium jest czyste i właściwie wyposażone;
- e. problem stanowi dostępność do usług medycznych i należytej opieki lekarskiej. Rozwiązanie zastosowane w związku z tym w Ośrodku polegające na samodzielnym wychodzeniu wychowanków do miejscowego zakładu opieki zdrowotnej w celu uzyskania stosowanej pomocy lekarza specjalisty rozwija ich odpowiedzialność, lecz równocześnie może w pewnych okolicznościach stanowić okazję do zachowań nieprzewidywalnych;
- f. rozmieszczenie kamer zewnętrznych i wewnętrznych zapewnia nieprzeszkadzającą obserwację oraz chroni wychowanków w wystarczający sposób przed ewentualnymi zagrożeniami, nie naruszając przy tym ich praw;
- g. pomieszczenia, w których przygotowywane jest pożywienie, odpowiadają standardom higieny i czystości;
- h. wieloosobowe sypialnie wychowanków są właściwie wyposażone. Każdy z przebywających w nich chłopców posiada swoje odrębne miejsce z podstawowymi elementami gwarantującymi prawo do prywatności. Jest to istotne dla dobrego samopoczucia wychowanka i poszanowania jego indywidualności. Stan pościeli, materacy, ręczników nie budził zastrzeżeń;

- i. wygląd budynku Ośrodka jak i teren go okalający uznać należy za estetyczny i budzący zaufanie. Podobnie ocenić należy wygląd pomieszczenia do widzeń z rodzicami;
- j. świetlice w grupach wychowawczych wyposażone zostały w niezbędne sprzęty – telewizory, odbiorniki radiowe, gry;
- k. rozplanowanie pomieszczeń internatu oraz szkoły i pozostałych pokoi, gdzie mogą przebywać wychowankowie (ambulatorium, gabinety psychologa, pedagoga, administracji, do widzeń z rodzicami) minimalizuje ryzyko ewentualnego zagrożenia pożarem, stwarzając funkcjonalne i bezpieczne warunki ewakuacji. Na korytarzach znajduje się sprzęt gaśniczy.

4. Rozmowy przeprowadzone z wychowankami.

Rozmowy z wychowankami zostały przeprowadzone w odrębnych pomieszczeniach bez udziału osób trzecich, w sposób, który pozwalał na swobodne udzielanie przez nich odpowiedzi.

Przeprowadzone rozmowy dostarczyły opinii o stanie przestrzegania praw wychowanków oraz informacji o atmosferze panującej w Ośrodku. Pięciu spośród 6 wychowanków pozytywnie oceniło realizację przysługujących im uprawnień i traktowanie. Jeden, przebywający w placówce poniżej 6 miesięcy, negatywnie ocenił traktowanie kilku wychowanków, w tym siebie, przez dwóch wychowawców.

Zgłoszone przez rozmówców uwagi dotyczyły:

1. w zakresie **warunków socjalno-bytowych**: przeciążenia obowiązkami z powodu konieczności utrzymywania porządku w sypialni podczas nieobecności drugiego wychowanka;
2. **korzystania z kieszonkowego**: „przymykania oka” przez niektórych wychowawców na zakup papierosów z tych środków wbrew obowiązującej zasadzie rozliczania się z zakupów poprzez przedstawianie do wglądu paragonów;
3. **karania dyscyplinarnego**: „przyjścia za karę w pidżamie na lekcje” (informacja od 2 wychowanków);

4. **słabej ochrony przed przykrościami, biciem, dokuczaniem:** wychowanek wskazał wręcz na pozorowaną ochronę ze strony wychowawców - w szczególności przed biciem;
5. **znajomości prawa do odwołania się lub złożenia skargi na kadrę:** wychowankowie wykazali się niewiedzą do kogo i dokąd się zwrócić, ażeby poskarżyć się na postępowanie pracowników (2 wychowanków – „prawdopodobnie do dyrektora”);
6. **wyznawania religii i korzystania z posług:** powodem niekorzystania z posług religijnych było wskazanie na brak interesujących tematów w kościele – „cały czas to samo i nudno”;
7. **korzystania z zajęć ruchowych, fizycznych:** wychowanek utyskiwał na niezbyt częste przyzwolenie na indywidualne ćwiczenia;
8. **osób godnych zaufania:** wypowiedź dotyczyła braku takiej osoby z powodu – „tu nikomu się nie ufa, bo donosili na Policję”;
9. **stopni uspołecznienia wychowanka:** wskazana została propozycja zwiększenia zakresu przywilejów w odniesieniu do każdego pozytywnego stopnia.

5. Ocena traktowania wychowanków w Ośrodku.

Z informacji uzyskanych od dyrektora, zastępcy dyrektora oraz od pracowników Ośrodka wynika, że bieżąca praca wychowawcza ukierunkowana jest na wychowanka i jego rozwój poprzez resocjalizację twórczą, wzmacniającą pozytywny potencjał osobowy i ich integrację społeczną. Wszystkie sprawy, które dotyczyły warunków bytowych, wyżywienia, wyrażania poglądów w procesie wychowania i edukacji, kontaktów i wzmacniania więzi rodzinnych, ochrony zdrowia, zajęć w czasie zorganizowanym i wolnym ocenione zostały przez obie strony (kadrę i wychowanków) jako korzystne i pozytywne. Wymienione uwagi wychowanków w poprzednim podtytule w punktach 1-9 z mają charakter jednoznacznie incydentalny w tej populacji dzieci i młodzieży. Nie ma więc podstaw do stwierdzenia, aby warunki funkcjonowania Ośrodka i sposób odnoszenia się do podopiecznych można było potraktować jako niehumanitarne albo niewłaściwe.

Ogląd terenu i obiektu oraz poszczególnych pomieszczeń pozwala uznać, że atmosfera w Ośrodku jest korzystna i nacechowana troską o prawidłowy rozwój, budowanie odpowiedzialności indywidualnej oraz społecznej i doprowadzenie do samodzielności życiowej wychowanków. Prowadzony tutaj proces resocjalizacyjny jest skuteczną formą eliminowania nieprzystosowania społecznego.

Trzy wypadki nadzwyczajne, do których doszło w styczniu i lutym 2008 r., nie można uznać za sygnał ze strony wychowanków, wskazujący na nieprawidłowości w Ośrodku. Akt samoagresji, który miał miejsce 1 stycznia 2008 r., polegający na zatruciu się gazem do zapalniczek, nie wpłynął na pogorszenie się atmosfery wśród wychowanków i oceniony został jako wyraz osobistego problemu (wskutek sytuacyjnego rozchwiania emocjonalnego). Zdarzenie to zostało potraktowane z należytą powagą. Podjęte przez pracowników Ośrodka działania były właściwe, ukierunkowane na zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i ustrzeżenia się przed ewentualnymi podobnymi zagrożeniami. Wszystkie wypadki są poddawane analizie i – jeśli mają one charakter szerszy z punktu widzenia wychowawczego – omawiane są podczas posiedzeń Rady Pedagogicznej. Całokształt traktowania wychowanków w Ośrodku – celowy i metodycznie zaplanowany, z badaniem poczucia bezpieczeństwa – uznać trzeba za korzystny dla indywidualnego rozwoju młodego człowieka.

6. Analiza dokumentacji Ośrodka.

Podstawą działalności Ośrodka jest zatwierdzony w 2005 roku przez Starostwo Powiatowe w Malborku „Statut Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Malborku”, opracowany na podstawie obowiązujących przepisów oświatowych i uchwały Rady Pedagogicznej. Był on dwukrotnie zmieniony w formie aneksów uchwałami rad pedagogicznych w czerwcu 2007 r. oraz w kwietniu 2008 r. Wprowadzone zmiany były wynikiem nowelizacji przepisów oświatowych i uwzględnienia potrzeb związanych z uspołecznieniem wychowanków.

Przyjęty przez Ośrodek „program wychowawczy”, stanowiący załącznik do Statutu jest praktyczną wewnętrzną regulacją wskazującą na istotne kierunki rozwoju wychowanków. Wyznacza się w nim istotne funkcje w procesie oddziaływań

– wychowawczą, opiekuńczą, kształcącą, terapeutyczną, podtrzymującą więzi z rodziną oraz usamodzielniającą. Funkcje te realizowane są (między innymi) poprzez wskazywanie na człowieka jako istotę społeczną, system wartości etyczno-moralnych, profilaktyczne prozdrowotne style życia oraz promowanie współpracy ze środowiskami nauki (Uniwersytetem Gdańskim oraz innymi uczelniami) i samorządowymi instytucjami pomocowymi (ośrodkami pomocy społecznej, centrami pomocy rodzinie oraz w ramach usamodzielniania z właściwymi dla wychowanków lokalnymi rynkami pracy). Codzienna realizacja tych funkcji widoczna jest w wytworach wychowanków – na zdjęciach, gazetkach, w pracowniach oraz w kulturze zachowania obecnych podczas wizytacji wychowanków. Wychowankowie prezentowali właściwy dla swojego wieku i poziomu społeczno-edukacyjnego sposób bycia. Na podstawie poczynionych obserwacji można stwierdzić, iż zaangażowanie pracowników Ośrodka znalazło odzwierciedlenie w zachowaniach i postawach wychowanków. Dokumentacja Ośrodka została dobrze opracowana merytorycznie i poprzez nią wyraża się pragmatyczny poziom jakości pracy placówki.

Z punktu widzenia poszanowania praw wychowanków przeprowadzone rozmowy z rozmówcami, analiza wypełnionych ankiet, zaobserwowany ład, porządek i atmosfera w Ośrodku nie budzą zastrzeżeń.

Protokoły sędziego wizytującego Ośrodek, informacja zawierająca podsumowanie nadzoru pedagogicznego oraz treść protokołu z posiedzenia stałego zespołu ds. okresowej oceny sytuacji wychowanków wskazują na troskę o poszczególne wychowanki, na systematyczną pracę nad jego rozwojem, rozwiązywaniem problemów życiowych oraz poczuciem bezpieczeństwa. To poczucie bezpieczeństwa koresponduje z przedstawioną przez psychologa Ośrodka analizą ucieczek w okresie 5 lat. Ich liczba zmniejsza się systematycznie, a w ostatnim badanym okresie obniżyła się z ponad 67 ucieczek do 43 w stosunku do poprzedniego. Spadek tego rodzaju zdarzeń wskazuje na pożądaną postać w zakresie pracy resocjalizacyjnej. Rejestr i analiza okoliczności wypadków wychowanków (w roku 2007 było 5 zdarzeń w związku z zajęciami ruchowymi, w tym jedna bójka, a w 2008 do wizytacji były 3 zdarzenia – zatrucie gazem jako akt samoagresji,

bójka oraz upadek) jest pośrednim dowodem na podejmowanie właściwych działań przez kadre w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa w Ośrodku.

Analiza protokołów z kontroli Ośrodka dokonanych przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Malborku oraz z kontroli finansowej przez Starostwo Powiatowe w Malborku nie dają podstaw do krytycznych ocen.

7. Wnioski i zalecenia.

Czynności przeprowadzone podczas wizytacji zapobiegawczej przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły na stwierdzenie, iż założone cele wychowawcze Ośrodka są realizowane z zaangażowaniem oraz na właściwym poziomie. Potwierdzają to również wychowankowie w swoich wypowiedziach spontanicznie kierowanych do wizytujących w sytuacjach w internacie, w świetlicach oraz w sypialniach. Traktowani są oni z poszanowaniem godności ludzkiej i z troską o zdrowe kontakty z rodziną oraz ze środowiskiem naturalnym, w którym dokonuje się ich indywidualny rozwój w relacjach społecznych. Wyraźnie wskazali na istnienie pozytywnych autorytetów. Autorytetem cieszy się dyrektor i psycholog Ośrodka.

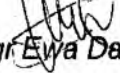
Problemem (nie tylko tego Ośrodka) pozostaje, dotąd w oświacie nierozwiązana, organizacja nauczania wychowanków z opóźnieniami szkolnymi. W tym Ośrodku pracownicy radzą sobie z tą kwestią. Jednakże w przypadkach dużych opóźnień w około 100 osobowej liczbie wychowanków, mogą oni wypadać z systemu edukacyjnego. W konsekwencji ich dalszego życia może to odbijać się negatywnie na ich integracji społecznej i zawodowej.

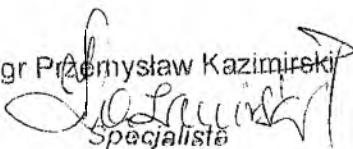
W bieżącym roku miały miejsce dwa niedopuszczalne przypadki niewłaściwego potraktowania wychowanków. Pierwszy z nich dotyczył wysłania dwóch wychowanków w pidżamach na zajęcia szkolne. Natomiast w drugim – doszło do popchnięcia jednego wychowanka przez wychowawcę (postępowanie wyjaśniające w toku). Miało to miejsce w czasie wakacji, kiedy zawiodła czujność wychowawcza skutkująca niedostateczną ochroną przed dokuczaniem.

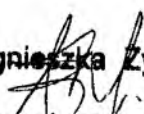
Okoliczności przedstawione w wypowiedziach wychowanka nie dają wprawdzie podstaw do potraktowania tej sprawy jako okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, lecz wyraźnie wskazują na brak u wychowawcy (lub u dwóch wychowawców) wystarczających umiejętności zawodowych i brak zdolności właściwego reagowania na sytuacje zaskakujące i trudne z punktu widzenia wychowawczego. Pracownik pedagogiczny bowiem winien wypełniać swoje obowiązki profesjonalnie i skutecznie wobec wychowanków wyczulonych na sprawiedliwość społeczną i osobistą. Każdy pracownik w tego typu placówce winien stawać się dla wychowanków pozytywnym przykładem pełnienia ról w obecnym społeczeństwie.

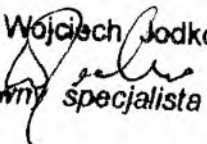
Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oczekują, że Kierownictwo Ośrodka oraz organy nadrzędne odniosą się do odnotowanych w niniejszej informacji uwag i wniosków dotyczących bieżącej działalności jednostki.

p.o. ZASTĘPCY DYREKTORA
ZESPOŁU

z up.
mgr Ewa Dawidziuk

mgr Przemysław Kazimiński

Specjalista

mgr Agnieszka Zygas

Referent prawny

mgr Wojciech Jodko

Główny specjalista